

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nauka.com.ua](http://www.economy.nauka.com.ua) | № 11, 2020 | 26.11.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.16](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.16)

УДК 330.3

*А. Ю. Рамський,
д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів та економіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: 0000-0001-7368-697X
Ю. М. Соколов,
аспірант кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України
ORCID ID: 0000-0001-6798-3169
М. О. Жильцов,
аспірант кафедри фінансів та економіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: 0000-0001-6960-1144*

ЗАСТОСУВАННЯ ЕКЛЕКТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ДАННІНГА ПРИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

*A. Ramskyi
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Finance and Economics, Borys Grinchenko Kyiv University
Yu. Soboliev
Postgraduate student of the Department of Theoretical and Applied Economics,
Institute of Personnel Training of the State Employment Service of Ukraine
M. Zhiltsov
Postgraduate student of the Department of Finance and Economics,
Boris Grinchenko Kyiv University*

APPLICATION OF THE ECLECTIC DANNING PARADIGM IN FOREIGN DIRECT INVESTMENT

Робота присвячена дослідженню застосування еклектичної парадигми Дж. Даннінга при здійсненні прямих іноземних інвестицій. Доведено що з точки зору дослідження іноземних інвестицій у постсоціалістичні країни з перехідним типом економіки, еклектична теорія Дж. Даннінга, яка враховує як внесок самої фірми, так і національні чинники, та має справу з такими національними чинниками як географічне та макроекономічне оточення, політична стабільність, податкові стимули та державне регулювання, та є найбільш привабливою та раціональною. Виявлено що, парадигма зосереджує увагу на використанні активів, які Дж. Даннінг класифікував як переваги власності, переваги розміщення та переваги інтерналізації. Інтерналізація є засобом подолання недосконалості ринку, що зустрічається у формі монопольної політики учасників, невизначеності попиту та пропозиції, непослідовної та нераціональної поведінки суб'єктів чи асиметрії інформації на ринку, за допомогою створення свого внутрішнього ринку. Також, в роботі розглянуто дослідження сутності асиметричної інформації та її місце у міжсекторальних

відносинах та.

The work is devoted to the study of the application of the eclectic paradigm of J. Dunning in foreign direct investment. It is proved that from the point of view of research of foreign investments in post-socialist countries with transition economies, J. Dunning's eclectic theory, which takes into account both the contribution of the firm and national factors, therefore deals with such national factors as geographical and macroeconomic environment, political stability, tax incentives and government regulation are the most attractive and rational. It was found that the paradigm focuses on the use of assets, which J. Dunning classified as property advantages, placement advantages and internalization advantages. Internalization is a means of overcoming market imperfections, which take the form of monopolistic policies of participants, uncertainty of supply and demand, inconsistent and irrational behavior of entities or asymmetry of information in the market, by creating their own internal market. Also, the study of the essence of asymmetric information and its place in intersectoral relations is considered in the work. For the formation of a developed investment market, an important aspect of ensuring its functioning is the construction of an information framework that will reduce the risks of information asymmetry, the preconditions for which are the probability of financial losses from cross-sectoral operations and transfer of risks to primary investors. It is proved that the provision of professional assessments of the risk of purchasing investment products, as well as the distribution of responsibility for financial decisions of investors will reduce the asymmetry of information in intersectoral cooperation. We see that there is no single theory that could cover and explain all the specifics of foreign direct investment and decisions of multinational companies regarding their location. While the neoclassical model of international trade, which explains the movement of capital because of its income gap, has been sharply criticized for assuming perfect competition, J. Dunning's OLI paradigm has proved to be the best approach to explaining foreign direct investment because it considers multinational companies as enterprises with market power and covers the most important aspects of previous theoretical developments.

Ключові слова: *еклектична парадигма; іноземні інвестиції; асиметрична інформація; OLI-парадигма; ринок інвестицій.*

Keywords: *eclectic paradigm; foreign investment; asymmetric information; OLI paradigm; investment market.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному динамічному світі, що характеризується безповоротними процесами глобалізації та транснаціоналізації, прямі іноземні інвестиції все більше стають стратегічно важливим економічним ресурсом та інструментом. Визначальну роль у міжнародній економіці вони почали відігравати після Другої світової війни. Стрімкі темпи зростання обсягів прямих іноземних інвестицій та наявність гіпотез щодо їх вирішальної ролі в процесі успішної трансформації перехідних економік у ринкові, сутність, передумови та можливі наслідки прямих іноземних інвестицій стали предметом інтенсивного наукового дослідження.

Традиційно теоретичні концепції прямих іноземних інвестицій представлені двома напрямками: мікроекономічним та макроекономічним. З макроекономічної точки зору прямі іноземні інвестиції є конкретною формою потоку капіталу через державні кордони, з країни походження капіталу до країни реципієнта, що відображається у платіжному балансі. Основними питаннями дослідження цього напрямку є потоки капіталу та активи; доходи, отримані від здійснених інвестицій, їх вплив на економічний розвиток країн; взаємозв'язок прямих іноземних інвестицій з міжнародною торгівлею, валютними курсами, з процесами глобалізації; інституційні проблеми регулювання іноземного інвестування, в тому числі особливості державної політики щодо залучення прямих іноземних інвестицій. Він відображає глобальні, міжнародні, національні тенденції. На мікрорівні вчені зосереджують свою увагу на дослідженні умов середовища, мотивації сторін, особливостей прийняття рішення і т.д. Що ж стосується процесу залучення прямих іноземних інвестицій, вченими більше уваги приділяється його макроекономічним, ніж мікроекономічним аспектам, зокрема механізму державного регулювання цієї сфери. Варто зазначити що, вивчення теоретичних концепцій, які обґрунтовували причини здійснення прямих іноземних інвестицій, є основою для вивчення мотивації

потенційних іноземних інвесторів та використання одержаних знань при розробці системи їх залучення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей прямого іноземного інвестування займалось чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких варто виокремити праці Й. Ахароні, П. Бакклі, Б. Блонігена, Дж. Даннінга, А. Дискіної, С. Естріна, С. Ішук, М. Кассона, Р. Кейвса, Ч. Кіндлбергера, Р. Коуза, П. Кругмана, О. Кузьміна, Ю. Макогона, О. Мельник, М. Обстфельда, А. Пересади, Й. Петровича, О. Рогача, В. Федоренка, Р. Вернона, Т. Хардінга та ін. Характерною рисою більшості досліджень є їх фокус на тому, хто такі інвестиції здійснює, а не залучає. Проблему ж залучення прямих іноземних інвестицій вчені розглядають здебільшого на макрорівні. Також, переважна більшість наукових робіт з даної проблематики торкається лише проблем, пов'язаних з теоретичним функціонуванням еkleктичної парадигми Даннінга.

Метою дослідження є узагальнення основної схеми застосування еkleктичної парадигми Даннінга, а також можливості її застосування.

Виклад основного матеріалу. На початок 90-х років ХХ ст. стала очевидною обмеженість раніше пануючих теоретичних підходів до аналізу транснаціоналізації світової економіки. Це призвело до розширення предмета теоретичного аналізу за рахунок включення до нього чинників, які досі були недостатньо врахованими (наприклад, динамічних аспектів міжнародного виробництва), а також, що особливо прикметно, до спроб наблизити альтернативні теорії шляхом створення загальної концептуальної основи. Така нова загальна концептуальна основа була розроблена і висвітлена в циклі публікацій 1983–1993 рр. одним із відомих теоретиків ТНК професором Редінгського університету (Велика Британія) Джоном Даннінгом. У світовий економічний літературі вона отримала назву «еклектична парадигма» («еклектична теорія», «парадигма Даннінга», «парадигма ОЛІ») [1, с. 19].

Еkleктична парадигма Дж. Даннінга, не будучи принципово новою теорією, об'єднує окремі характерні елементи різних теоретичних підходів. Таким чином, парадигма зосереджує увагу на використанні активів, які Дж. Даннінг класифікував як переваги власності, переваги розміщення та переваги інтерналізації. Перелічені групи переваг містять в собі як елементи макроекономічної теорії прямих іноземних інвестицій, так і мікроекономічної теорії багатонаціональних підприємств. Так, з теорії ринкової влади С. Хаймера і монополістичних переваг Ч. Кіндлбергера, які першими приділили значну увагу специфічним активам підприємства, Дж. Даннінг сформував переваги власності. Ідеї трансакційних витрат та інтерналізації Р. Коуза, П. Бакклі, М. Кассона, Р. Кейвса стали основою для формування переваг інтерналізації, а макроекономічні аспекти прямого іноземного інвестування К. Коджіми та Т. Озави і специфічні особливості виробництва товару в контексті його життєвого циклу лягли в основу переваг розміщення. На відміну від теорії С. Хаймера, еkleктична парадигма Дж. Даннінга оцінює наявний стан багатонаціонального підприємства, або ж словами автора – парадигма пояснює «що є», а не «що повинно бути» [2, с. 76]. Посилюючи роль захисту переваг власності, які закономерно повинні розвиватись в межах самого підприємства, без можливості їх продажу чи ліцензування, Дж. Даннінг поєднав теоретичні дискусії С. Хаймера і Р. Коуза.

Основними категоріями еkleктичної парадигми, відомої також як ОЛІ- парадигма, є:

1) О – переваги власності (ownership advantages). Ця характеристика вказує на ті нематеріальні активи, які є в ексклюзивному володінні підприємства і можуть бути передані в межах багатонаціонального підприємства, що сприятиме збільшенню доходів чи зниженню витрат. Зважаючи на додаткові витрати, які виникають при операційній діяльності на ринках різних країн, для успішного виходу на новий іноземний ринок, підприємство повинне володіти певними характеристиками, тобто специфічними перевагами. Дж. Даннінг виділяє три типи специфічних переваг:

- монопольні переваги, які проявляються у формі привілейованого доступу до ринків через володіння обмеженими природними ресурсами, патентами, торгівельними марками;

- технологічні переваги, які з'являються в процесі активної інноваційної діяльності;

- переваги, пов'язані з розміром підприємства (ефект масштабу).

Важливо, що на відміну від своїх попередників, Дж. Даннінг розглядає такий ще й такий фактор, як час. Підприємства зацікавлені здійснювати прямі іноземні інвестиції, щоб пролонгувати і посилити свої переваги власності, оскільки за своєю природою вони не є статичні, а їх формування «з нуля» є доволі затратним процесом. Таким чином, перенесення переваг власності у формі прямих іноземних інвестицій створює синергетичний ефект і зворотній зв'язок, в результаті чого для багатонаціонального підприємства з'являються додаткові можливості у вигляді доступу до нових ринків капіталу, інформації, диверсифікації ризиків і т.д.

2) L – переваги місцезнаходження (location advantages). Вони є вирішальним фактором при виборі країни, яка стане приймаючою стосовно діяльності підприємства, яке планує здійснення прямих іноземних інвестицій. Специфічні переваги кожної країни можна поділити на три категорії:

- економічна категорія, від якої багатонаціональне підприємство очікує отримати економічні вигоди. Це кількісні та якісні фактори виробництва, транспортні витрати, стан інфраструктури, розмір ринку та ін.;

- політична категорія, характеризує політику державних органів, спрямовану на регулювання потоків прямих іноземних інвестицій, захист прав власності, можливості іноземних резидентів проводити повноцінну економічну діяльність;

- соціальна категорія, визначається відстанню між країною-донором прямих іноземних інвестицій та країною-реципієнтом. Сюди відносяться такі чинники впливу, як культурні відмінності, ставлення до іноземців, специфічні особливості ведення бізнесу в країні реципієнта тощо.

3) І – переваги інтерналізації (internalization advantages). При наявності перших двох типів переваг, підприємству має бути вигідне їх використання в кооперації з його іншими уже задіяними факторами. До переваг інтерналізації відносяться вигоди, які з'являються внаслідок уніфікованого керівництва мережею активів підприємства, розташованих у різних країнах. Вони надають підприємству поле для маневру щодо вибору способів використання своїх вигод – від продажу товарів чи послуг до різноманітних коопераційних угод між пов'язаними підприємствами. Як вже зазначалось, інтерналізація є засобом подолання недосконалої ринку, що зустрічається у формі монопольної політики учасників, невизначеності попиту та пропозиції, непослідовної та нераціональної поведінки суб'єктів чи асиметрії інформації на ринку, за допомогою створення свого внутрішнього ринку.

У сучасному фінансово-економічному просторі все ще залишається невирішеною проблема асиметрії інформації, яка призводить до втрат одних і отримання надприбутків – інших учасників ринку. Особливо актуальною є ця проблема для ринків, що формуються, в частині недостатньої дієвості інформаційних систем та контролю регуляторів за якістю інформації.

Перенасичення інформацією, що у своїй більшості не розкриває всіх умов інвестування (обсягу й гарантування отримання фінансових доходів), не створює належних умов розвитку. Як закордонними так і вітчизняними інвесторами диверсифікація фінансових операцій, видів фінансових послуг здійснюється ґрунтуючись лише на рівні доходності без висвітлення професійних оцінок щодо ризикованості або гарантованості інвестиційного доходу.

При формуванні розвинутого ринку інвестицій важливим аспектом забезпечення його функціонування є побудова інформаційного каркасу, що зменшуватиме ризики утворення асиметричності інформації, передумовами утворення якої є існування імовірності фінансових втрат від операцій міжсекторального характеру та перенесення ризиків на інвесторів.

Асиметричність інформації ринку інвестицій є наслідком фінансових операцій агентів ринку (міжсекторальна інформаційна асиметрія), а також ризиків внутрішньосекторального впливу. При цьому актуалізуються проблеми інформатизації та інформаційної структури ринків, бездокументарного оформлення інвестицій, правового забезпечення достовірності та інших якісних характеристик інформації щодо покупця, продавця та інвестиційного продукту на ринку інвестицій, а також простих і прозорих норм державного і ринкового регуляторів цього ринку.

Зважаючи на наведене вище, актуалізуються питання визначення каркасу інформаційної системи ринку інвестицій та регламенту забезпечення її дієвості за принципом міжсекторальних зв'язків. Інформаційне забезпечення міжсекторальних зв'язків між інвесторами та фінансовими корпораціями має будуватися з урахуванням державного впливу, що здійснюється кількома державними регуляторами фінансового ринку (банківського, фондового ринку та ринку фінансових послуг), а також засобів зменшення чинників виникнення асиметричності інформації. Схема міжсекторальних інформаційних потоків наведена на рис. 1.

Наведені на рис. 1 приклади утворення асиметричної інформації є орієнтовними і невичерпними. Проте, при формуванні інформаційної системи ринку інвестицій мають застосовуватися важелі та інструменти державного регулювання, що пом'якшуватимуть негативний вплив інформаційних провалів та недостовірної інформації на фінанси як закордонних так і вітчизняних інвесторів.

Шляхом внутрішньосекторальних потоків (між інвесторами, між недержавними асоціаціями, професійними організаціями, інформаційними бюро, іншими громадськими об'єднаннями) може передаватися інформація про надійність або ризикованість придбання інвестиційних продуктів у продавців, агентів банківської сфери, сфери обігу цінних паперів інших фінансових послуг. Таким чином передача набутого досвіду з інвестування, іншої інформації може сприяти формуванню схильності до інвестування, що носить суб'єктивний характер. Надання професійних оцінок щодо ризикованості придбання інвестиційних продуктів, а також розподіл відповідальності за прийняті фінансові рішення інвесторів буде зменшувати асиметричність інформації у міжсекторальній взаємодії.

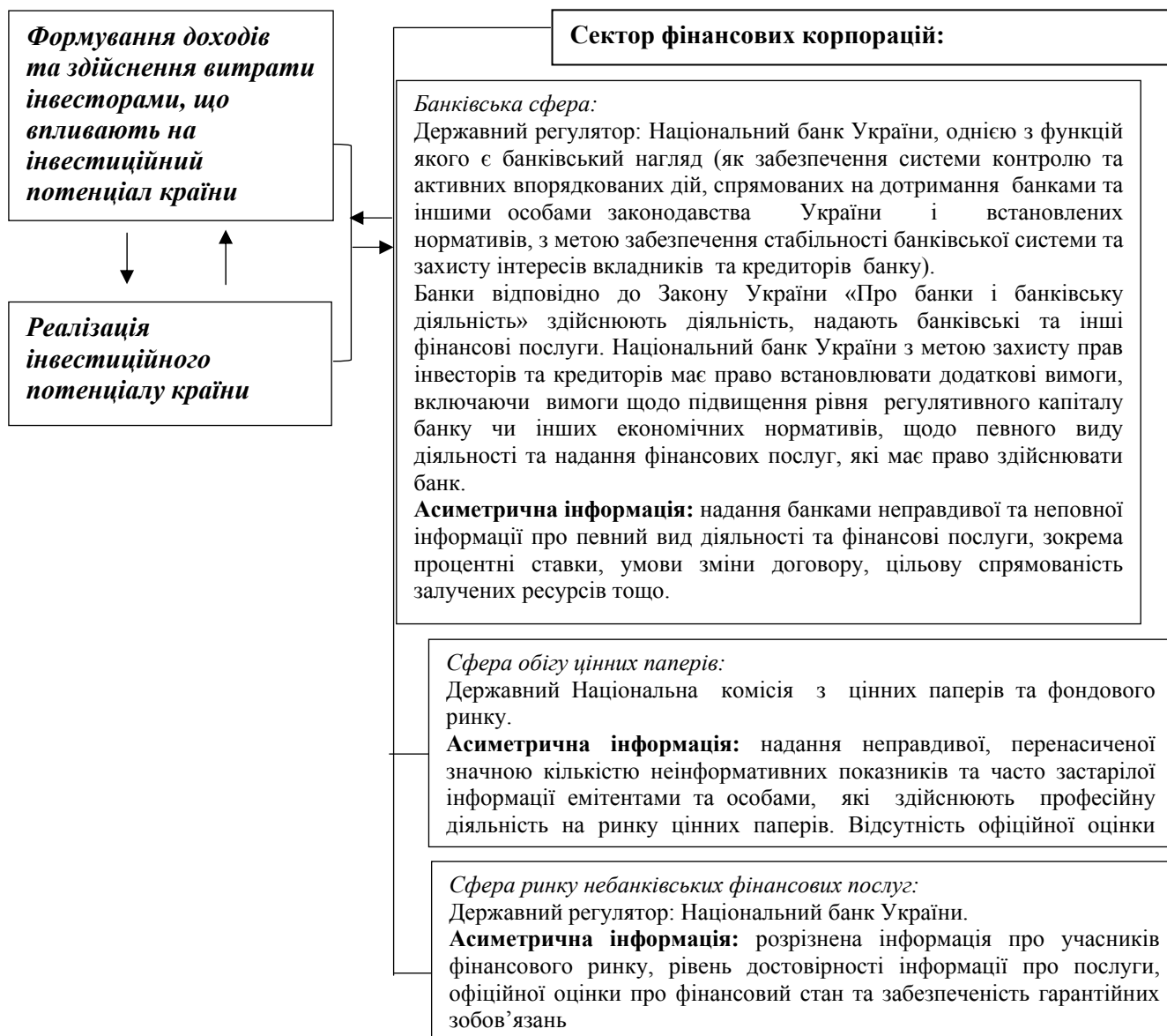

Рис. 1. Асиметрична інформація від міжсекторальної взаємодії домогосподарств та фінансових корпорацій
 Джерело: складено авторами

Посилення впливу державних регуляторів на основі пруденційного управління надаватиме можливості зменшити ризики втрат фінансових ресурсів через недостатність достовірної інформації при надлишку та надмірності рекламних акцій, а також відсутності професійних оцінок, що підкріплюються співвідповідальністю всіх учасників проекту як агентів ринку [3].

Крім цього, державне регулювання має здійснювати моніторинг за виконанням вимог досконалості ринкової інформації, згідно з якою економічні агенти здійснюють раціональний вибір, оптимізуючи індивідуальні цільові функції.

Отже, повертаючись до еkleктичної парадигми Дж. Даннінга яка вказує, що переваги власності, розміщення та інтерналізація будуть відрізнятися залежно від специфіки кожного підприємства та економічних, політичних, соціальних характеристик країн, що залучають прямі іноземні інвестиції. Тому стратегічна поведінка підприємств, їх моделі виробництва та обсяги будуть залежати від викликів та можливостей, запропонованих середовищами різних країн. Слід зауважити, що еkleктична парадигма Дж. Даннінга не диференціює прямі іноземні інвестиції за їх типами, розглядаючи першочергово інвестиції «з нуля».

Еkleктична парадигма Дж. Даннінга на сьогодні є найбільш поширеним концептуальним підходом у світовій економічній літературі щодо пояснення прямих іноземних інвестицій та діяльності багатонаціональних підприємств. Вона одержала подальший розвиток у працях інших авторів, які намагалися пояснити здійснення прямих іноземних інвестицій у різних аспектах. Зокрема, Дж. Маркузен, В. Ізіер, Е. Гелпмен запропонували низку підходів, об'єднаних концепцією «знання – капітал». Вони пояснювали ключові переваги OLI - парадигми з позиції оцінки знань як капіталу, охоплюючи людський капітал, патенти, торговельні марки, репутацію та інші види знань [4, с. 126].

Висновки. Підсумовуючи теоретичні парадигми розгляду проблематики прямих іноземних інвестицій, бачимо, що не існує єдиної теорії, яка змогла б охопити та пояснити всю специфічність прямих іноземних інвестицій і рішень багатонаціональних компаній стосовно їх розміщення. В той час, як неокласична модель міжнародної торгівлі, яка пояснює рух капіталу через його різницю в доходах, була різко розкритикована у зв'язку з припущенням досконалої конкуренції, OLI - парадигма Дж. Даннінга виявилась кращим підходом в поясненні прямих іноземних інвестицій, оскільки розглядає багатонаціональні компанії як підприємства з ринковою силою та охоплює найбільш вагомими аспектами попередніх теоретичних розробок.

Література.

1. Dunning J. The Theory of International Production / J. Dunning // International Trade Journal. – 1988. – № 3;
2. Dunning J. H. Multinational Enterprises and the Global Economy. – Wokingham: Addison-Wesley, 1993. – P. 687.
3. Рамський А.Ю. Сутність асиметричної інформації та її місце у міжсекторальних відносинах [Текст] / А.Ю.Рамський// International Scientific Journal, - 2015.- №7.- С.77-86
4. Рогач О. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій / О. Рогач. – Київ: Либідь, 2005. – 720 с.
5. Рамський А.Ю. Поняття теорії економічної рівноваги як основа формування ринку інвестицій / А.Ю.Рамський// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки», - 2014.- №7.- С.60-65.

References.

1. Dunning, J. (1988), “The Theory of International Production”, International Trade Journal, vol. 3.
2. Dunning, J. (1993), Multinational Enterprises and the Global Economy, Wokingham, Addison-Wesley, UK.
3. Ramskyi, A. (2015), “The essence of asymmetric information and its place in intersectoral relations”, International Scientific Journal, vol. 7, pp.77-86.
4. Rohach, O. (2005), *Mizhnarodni investytsii: teoriia ta praktyka biznesu transnatsional'nykh korporatsij* [International investment: Theory and practice of business of multinational corporations], Lybid, Kyiv, Ukraine.
5. Ramskyi, A. (2014), “The concept of the theory of economic equilibrium as a basis for the formation of the investment market”, *Naukovyi Visnyk Khersonskoho Derzhavnoho Universytetu. Seriiia «Ekonomiczni Nauky»*, vol. 7, pp.60-65.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2020 р.